

Bouwsteen ten behoeve van de VHR-opgave

Soorten van de Vogelrichtlijn¹ voor zover betrokken bij de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-gebieden

A094 Visarend² *Pandion haliaetus*, niet-broedvogel (*Versie oktober 2024*)

Deze bouwsteen richt zich op de Visarend in de hoedanigheid van niet-broedvogel. De Visarend is in Nederland een zeldzame broedvogel en regelmatige doortrekker die met name in het najaar pleistert in waterrijke gebieden om te rusten en foerageren. De vogels die ons land aandoen broeden vooral in Fenno-Scandinavië en overwinteren in tropisch Afrika, met name de Guinee-zone. In Nederland trekt waarschijnlijk 5-10 % van de Europese populatie door, waarvan een deel op grote hoogte passeert en geen duidelijke terreinbinding heeft. Het aandeel echte pleisteraars is belangrijk lager.

I. Samenvatting

Landelijk doel³

Vigerend landelijk doel (zie doelendocument, ministerie van LNV 2006) <i>Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 110 vogels (seizoensmaximum⁴).</i>	110 vogels (seizoensmaximum)
Voorstel nieuw landelijk doel 2050 <i>Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor populatie van ten minste 22 vogels als seizoensgemiddelde⁴, waarmee een gunstige Staat van Instandhouding wordt behouden.</i>	22 vogels (seizoensgemiddelde)
Gunstige Referentiewaarde Populatie <i>Omvang populatie behorende bij de toestand waarin een populatie in ons land in een ecologisch 'gezonde' situatie verkeert (zie Vogel et al. 2021).</i>	22 vogels (seizoensgemiddelde)
Huidige populatieomvang <i>Gemiddeld aantal vogels in de periode 2014/15-2019/20 (seizoensgemiddelde).</i>	27 vogels (seizoensgemiddelde)

Voorstel voor regionale opgave

Het aantal vogels per regio (provincies en rijkswateren) en de regionale opgaves voor 2050 zijn in tabel 1 weergegeven. Voor de provincies is dit exclusief het aandeel rijkswateren. In deze bouwsteen zijn de rijkswateren gedefinieerd als het voortouwgebied⁵ van Rijkswaterstaat (RWS). Omdat er voor de Visarend als niet-broedvogel geen aanvullende landelijke opgave is, is er ook geen aanvullende regionale opgave. In beginsel kan dan worden gestuurd op behoud, waarvoor informatie over de actuele regionale aantallen houvast biedt. Visarenden pleisteren met name in Friesland, binnen de rijkswateren en in Drenthe, waar dan ook de grootste regionale opgaves liggen.

¹ Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand (PB 2010, L 20), zoals laatstelijk gewijzigd bij verordening (EU) nr. 2019/1010 van het Europees Parlement en de Raad van 5 juni 2019 (PB 2019, L 170).

² Genoemd in bijlage I van de Vogelrichtlijn.

³ Het vigerende landelijke doel is niet zonder meer te vergelijken met het voorgestelde nieuwe landelijke doel. Bij het voorgestelde nieuwe landelijke doel is gebruik gemaakt van sinds 2006 beschikbaar gekomen nieuwe gegevens en informatie, correcties en voortschrijdend inzicht m.b.t. de in Nederland aanwezige vogelpopulaties (zie ook van Kleunen et al. 2017). Daarnaast zijn er verschillen in de systematiek om de landelijke doelen te bepalen (ministerie van LNV 2006, Vogel et al. 2021).

⁴ Op basis van de tellingen binnen het meetnet watervogels worden de aantallen nu uitgedrukt in seizoensgemiddelden in plaats van het maximum. Het seizoensgemiddelde is de som van maandelijks schattingen (tellingen en modelvoorspellingen voor juli-juni), gedeeld door 12. Het is een maat voor de aanwezigheid van een soort in het gehele niet-broedseizoen waar afzonderlijke maandaantallen sterk kunnen wisselen. Het seizoensgemiddelde geeft een betrouwbaarder beeld dan het seizoensmaximum, waar toeval een grotere rol speelt.

⁵ Natura 2000-gebied waar RWS of een provincie voortouwnemer is. De rol van voortouwnemer is vooral die van eerst verantwoordelijke bij het opstellen van het beheerplan.

Tabel 1. Voorstel voor opgave (aantal vogels, seizoensgemiddelde) per regio (rijkswateren en provincies exclusief aandeel rijkswateren) van de populatie van de Visarend als niet-broedvogel voor 2050. De rijkswateren zijn gedefinieerd als het voortouwgebied van RWS. Tevens weergegeven zijn de huidige populatieomvang (gemiddeld seizoensgemiddelde), het aandeel binnen Nederland van de huidige populatie en de korte termijntrend. De trend heeft betrekking op de provincies inclusief de rijkswateren. Het huidige aantal vogels per regio is als vertrekpunt gehanteerd bij het voorstel voor de regionale opgaves. n.b. = niet bepaald.

Regio	Huidige populatie (2014/15-2019/20)	Landelijk aandeel regio (2014/15-2019/20)	Trend (2008/09-2019/20)	Voorstel regionale opgave 2050
Friesland	6	23%	matige toename	5
rijkswateren	6	22%	n.b.	5
Drenthe	5	18%	matige toename	4
Noord-Brabant	3	12%	matige toename	3
Gelderland	2	7%	matige toename	2
Zuid-Holland	1	5%	matige toename	1
Noord-Holland	1	3%	matige toename	1
Overijssel	1	3%	matige toename	1
Overige regio's	2	7%	-	behoud eventuele geregeld bezette pleisterplaatsen
Landelijk	27	100%	matige toename	22

Prioritering

De Visarend bevindt zich in een gunstige Staat van Instandhouding en er zijn voor zover bekend geen belangrijke potentiële conflicten met landelijke doelen of gebiedsdoelen met habitattypen en/of andere soorten. Er is daarmee geen aanleiding om via prioritering in enige vorm bij te sturen.

II. Inhoudelijke onderbouwing van de bouwsteen

1. Staat van Instandhouding (SvI)

De huidige SvI van de Visarend als niet-broedvogel wordt als ‘gunstig’ beoordeeld:

Verspreidingsgebied	gunstig
Populatie	gunstig
Leefgebied	gunstig
Toekomstperspectief	gunstig
Staat van Instandhouding	gunstig

Het verspreidingsgebied tijdens de doortrekperiode is niet veranderd ten opzichte van de periode rond 1980, de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn, waardoor dit aspect als ‘gunstig’ wordt beoordeeld. De gemiddelde aantallen nemen sinds 1990 toe (tabel 2, figuur 1) en de stand bevindt zich ruim boven de Gunstige Referentiewaarde (GRW) voor de populatie (zie soortspecifieke onderbouwing hieronder en generieke uitleg box 1). Het leefgebied is van ruim voldoende omvang om de populatie op een gunstig niveau in stand te houden en er zijn geen indicaties dat de kwaliteit onder druk staat. De trend op de korte termijn (laatste 12 jaar) is stabiel en in combinatie met de afwezigheid van belangrijke knelpunten beschouwen we het toekomstperspectief als ‘gunstig’. In het doelendocument (ministerie van LNV 2006) werd de SvI van de Visarend als niet-broedvogel tevens ‘gunstig’ beoordeeld.

Nadere onderbouwing GRW⁶

De populatieomvang van de Visarend ten tijde van de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn (Directive Value, DV) is onbekend. In die periode waren er nog geen betrouwbare systematische integrale tellingen gericht op deze soort beschikbaar. Daarom wordt er direct gekeken naar de Ecologisch Gunstige Referentie (EGR) voor de bepaling van de GRW. De EGR voor Visarend betreft de gemiddelde populatieomvang in 1980/81-2009/10 (22 vogels), een periode die voor viseters van zoete wateren zoals de Visarend als gunstig wordt beschouwd (zie box 1, Vogel *et al.* 2021). Omdat er voor deze groep viseters geen korte (relatief) stabiele periode te definiëren valt die als gunstige referentie kan dienen, is gekozen voor het gemiddelde over een langere periode als EGR. Aangezien de DV onbekend is wordt de GRW bepaald op een seizoensgemiddelde van 22 vogels overeenkomstig de EGR.

Tabel 2. Informatie over de populatieomvang- en ontwikkelingen die betrokken is bij de beoordeling van de Staat van Instandhouding (SvI).

Aspecten kerngetallen SvI	Periode	Conclusie/output
Huidige populatieomvang	2014/15-2019/20	27 vogels (seizoensgemiddelde)
Beoordeling korte termijntrend	2008/09-2019/20	stabiel
Beoordeling lange termijntrend	1989/90-2019/20	matige toename (1,9% per jaar)
Gunstige Referentiewaarde Populatie	EGR	22 vogels (seizoensgemiddelde)

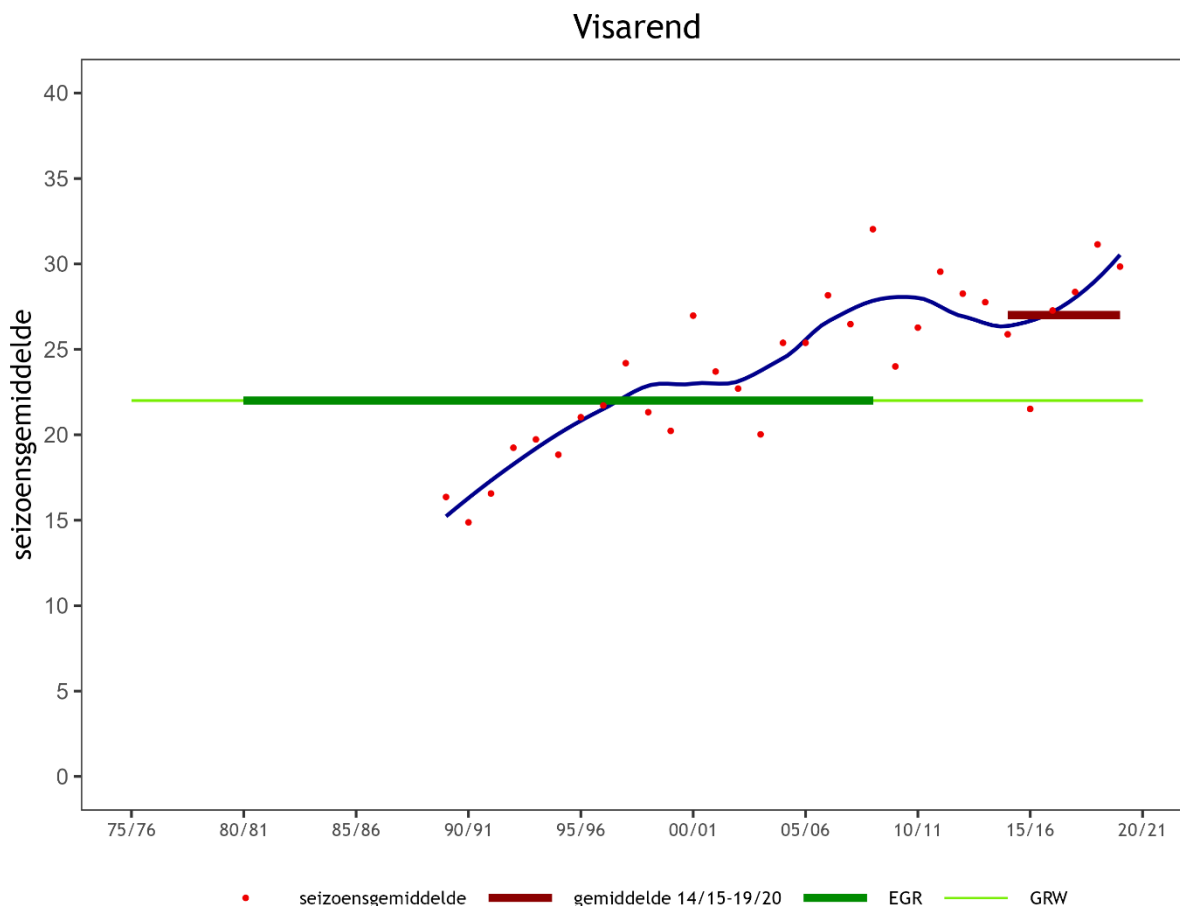
⁶ De te nemen stappen voor het bepalen van de GRW voor niet-broedvogels worden in detail toegelicht in Vogel *et al.* (2021), waarbij het stroomschema in figuur 5.5 (bepaling GRW) wordt gevolgd. Zie ook de generieke uitleg in box 1 van deze bouwsteen.

Box 1. Wat is de GRW en hoe wordt die bepaald voor niet-broedvogels

Bij de methodiek voor het bepalen van de SvI (Vogel *et al.* 2021) is het voor de beoordeling van het aspect populatie nodig om de actuele populatieomvang te vergelijken met een Gunstige Referentiewaarde (GRW, ofwel *Favourable Reference Value* (FRV)). De GRW schetst de populatieomvang in een ecologische toestand van een populatie die gunstig is en is een objectieve, wetenschappelijk onderbouwde waarde. Bij de bepaling worden alleen ornithologisch-ecologische aspecten betrokken. De GRW voor de populatiegrootte is geen doel op zich maar wel een belangrijke pijler voor de bepaling van de vitaliteit van de populatie. Voor een gunstige SvI moeten echter ook andere aspecten (verspreidingsgebied, leefgebied en toekomstperspectief) op orde zijn. Bij het bepalen van de GRW voor de populatie worden voor niet-broedvogels de hierna beschreven uitgangspunten gehanteerd.

- De Vogelrichtlijn bepaalt dat het niveau van de populatie ten tijde van de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn (1980), de *Directive Value* (DV), behouden moet blijven. Om te voorkomen dat de DV sterk wordt beïnvloed door piek- of daljaren wordt een gemiddelde over 5 seizoenen aangehouden: de periode 1977/78-1981/82. Wanneer de DV aantoonbaar gunstig is, wordt de GRW gelijk gesteld aan de DV. Er zijn echter gevallen waarbij de periode rondom 1980 aantoonbaar geen gunstige periode is, bijvoorbeeld als gevolg van drukfactoren zoals waterkwaliteit en doorwerking van pesticiden.
- Om te bepalen in hoeverre de DV een populatieomvang op een gunstig niveau weerspiegelt wordt deze vergeleken met de *Ecologisch Gunstige Referentie* (EGR). De EGR weerspiegelt net als bij broedvogels de gemiddelde populatieomvang in een periode waarin de ecologische omstandigheden voor de soort relatief gunstig waren. Deze gunstige referentieperiode varieert per 'voedsel-habitatgilde', soorten die overeenkomstige eisen stellen aan hun leefgebied (zie tabel 5.2 in Vogel *et al.* 2021). Wanneer de EGR op een hoger niveau dan de DV ligt, dan geldt de EGR als GRW; de DV zal dan een ongunstige of minder gunstige situatie weerspiegelen. Als GRW geldt dus de DV *tenzij* de EGR hoger is.
- Wanneer de GRW wordt gebaseerd op een EGR die beïnvloed is door een ontwikkeling vóór de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn die het leefgebied van een soort onomkeerbaar heeft verkleind, dan is de GRW naar beneden bijgesteld. Daarvan is sprake bij enkele soorten die in belangrijke mate gebruik maken van het Zuidwestelijke Deltagebied. Door de Deltawerken is foerageergebied definitief verloren gegaan en per relevante soort is dit in mindering gebracht op de GRW.
- In sommige gevallen kan de EGR niet worden bepaald, bijvoorbeeld omdat de soort sterk toeneemt (>1% per jaar). Dit is o.a. het geval bij soorten die zich recent gevestigd hebben. Dan is de GRW bepaald op het gemiddelde van de periode 2014/15-2019/20.

Voor een nadere uitleg wordt verwezen naar Vogel *et al.* (2021).

Figuur 1. Overzicht van de waarden waarmee de ‘Gunstige Referentiewaarde’ (GRW) voor de populatie van de Visarend als niet-broedvogel is bepaald. Weergegeven is het globale populatieverloop op basis van de aantallen (seizoensgemiddelde, rode punten). Dit populatieverloop is weergegeven met een donkerblauwe solide lijn. Relevante waarden, inclusief de periode waar deze betrekking op hebben, zijn aangeduid met gekleurde horizontale balkjes: Ecologisch Gunstige Referentie (EGR, donkergroen) en populatieomvang in de periode 2014/15-2019/20 (donkerrood). De GRW zelf is weergegeven als lichtgroene horizontale lijn. Voor een verdere toelichting over de methodiek wordt verwezen naar box 1 en Vogel et al. (2021).

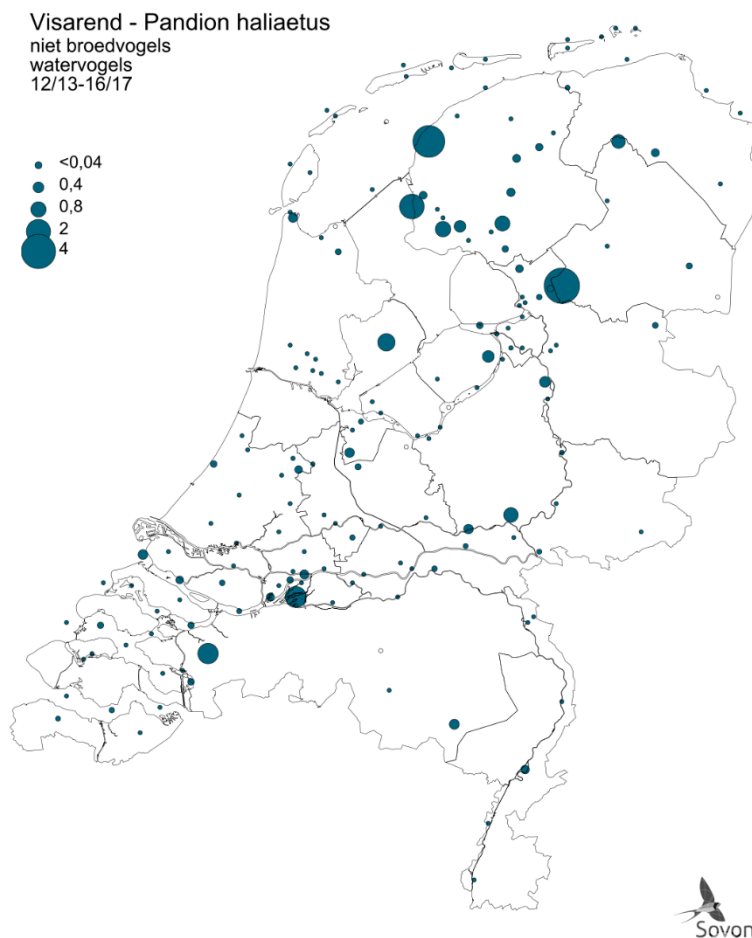
2. Landelijke opgave bij een gunstige Staat van Instandhouding (GSvI)

De populatieomvang overeenkomstig de GSvI bedraagt 22 vogels (seizoensgemiddelde). Afgezet tegen een seizoensgemiddelde van 27 vogels in de periode 2014/15-2019/20 betekent dit dat de ‘populatie’ zich in de huidige situatie op een gunstig niveau bevindt.

III. Haalbaarheid

1. Beoordeling landelijke opgave

De Visarend is voor zover bekend altijd een wijdverbreide en regelmatige doortrekker en pleisteraar geweest in Nederland. Begin jaren tachtig van de vorige eeuw waren jaarlijks 250-400 pleisterende vogels aanwezig (SOVON 1987). Daarna zijn de aantallen toegenomen zo blijkt uit een vergelijking van het in het najaar aantal waargenomen exemplaren op trektelposten (bron: trektellen.nl). Sinds 1980 is er een behoorlijke toename in het uurgemiddelde van de doortrekkers op telposten in het gehele land. Het is aannemelijk dat ook tussen 1980 en 1990 het aantal pleisteraars in Nederland is toegenomen. Deze ontwikkelingen zijn het gevolg van een fors toegenomen broedpopulatie in Fenno-Scandinavië. Zo is de grote Zweedse populatie (2018: 4100 paar) sinds 1980 met 30-70% toegenomen (Schmidt-Rothmund *et al.* 2014, Keller *et al.* 2020). Belangrijke pleisterplaatsen liggen in waterrijke gebieden in het westen en noorden van het land (figuur 2).

Figuur 2. Verspreiding van de Visarend als niet-broedvogel in de periode 2012/13 - 2016/17. Weergegeven is het gemiddelde seizoensgemiddelde (vogels) per hoofdgebied (cluster van telgebieden) (Sovon 2022).

2. Knelpunten en maatregelen

Knelpunten

Op dit moment zijn er op landelijk niveau geen belangrijke knelpunten die het behoud van de GsvI van de Visarend als niet-broedvogel in de weg staan. De onderstaande analyse richt zich op behoud van de huidige gunstige situatie.

Beheer en herstel-/verbetermaatregelen

- Inzet op een betere waterkwaliteit en daarmee hoger vissenbestand in grote wateren resulteert in verbeterde foerageermogelijkheden voor doortrekkende Visarenden (Rijkswaterstaat 2017). Vooral grotere vissen (tot 60 cm) zijn van belang.
- Visarenden zijn niet heel verstoringsgevoelig en vinden in Nederland voldoende uitgestrekte zoetwaterplassen waar ze relatief ongestoord kunnen rusten en foerageren.
- De Visarend geeft geen uitgesproken voorkeur voor foerageerwateren of rustplaatsen. Ze foerageren zowel in helder als in troebel water en rusten in solitaire bomen, maar ook in bossen, soms ver van water.

Regionale verschillen

Er zijn geen belangrijke regionale verschillen. In Nederland lijken de omstandigheden in grote zoete wateren verbeterd en in ieder geval geschikt als leefgebied voor doortrekkende en pleisterende Visarenden.

Relevante ontwikkelingen op het vlak van beleid en beheer

Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW), onderdeel van het Nationaal Waterprogramma 2022-2027, richt zich op het verbeteren van de ecologische waterkwaliteit, de aanleg van verloren en ontbrekende leefgebieden en verbindingen tussen de grote wateren en de inliggende natuurgebieden. Dit gebeurt onder andere in het IJsselmeergebied, een belangrijk gebied voor de Visarend gedurende de

trektijd. De meeste projecten in het IJsselmeergebied richten zich op het aanleggen van meer natuurlijke overgangen tussen land en water in de vorm van ondiepe begroeide oeverzones. Deze ondiepe wateren bieden meer nutriënten en schuilplaatsen voor jonge vissen, en op termijn daarom ook voor grotere vissen hetgeen het voedselaanbod voor de Visarend zal verbeteren. PAGW richt zich daarnaast op de transitie naar duurzame visserij in het IJsselmeergebied, wat de voedselsituatie voor de Visarend ook ten goede zal komen.

Ontwikkelingen op biogeografische schaal

De Visarend staat met de status 'Least Concern' niet als bedreigd te boek in Europa (Birdlife International 2021). Na grote afnames in de vorige eeuw tot in de jaren tachtig herstelde sindsdien de stand, met name in Noord en West-Europa. Daar nemen de broedpopulaties toe en breidt het areaal uit (Schmidt-Rothmund *et al.* 2014, Keller *et al.* 2020). Ook in Nederland is de Visarend inmiddels een jaarlijkse broedvogel in de Biesbosch (1-3 paar; Sovon 2021). De relevante broedgebieden van de in Nederland doortrekkende en verblijvende Visarenden bevinden zich in Scandinavië. Met name de grote Zweedse en Finse populatie (samen >5.000 broedparen) is van belang. Vanuit daar vliegt de populatie in het najaar via West-Europa, deels Nederland, naar overwinteringsgebieden aan de kustregio's van West-Afrika en grote binnenwateren bijvoorbeeld langs het stroomgebied van de Niger (o.a. Klaassen *et al.* 2011, Østnes *et al.* 2019). Volgens BirdLife International (2021) bedraagt de huidige Europese broedpopulatie exclusief Rusland zo'n 6.600-8.500 paar waarmee het aandeel in Nederland doortrekkende exemplaren geschat kan worden op 5-10% daarvan.

Kennisleemtes

Er is geen sprake van kennisleemtes die een knelpunt vormen voor bestendiging van de huidige gunstige situatie.

Beoordeling haalbaarheid populatieomvang in 2050

Op dit moment bevindt de Visarend zich in een GSVI en het toekomstperspectief is gunstig. In samenhang met de groei van de voor Nederland relevante broedpopulatie is behoud van de populatieomvang die als gunstig beschouwd wordt (seizoensgemiddelde van 22 vogels) daarmee haalbaar voor 2050.

3. Advies landelijk doel

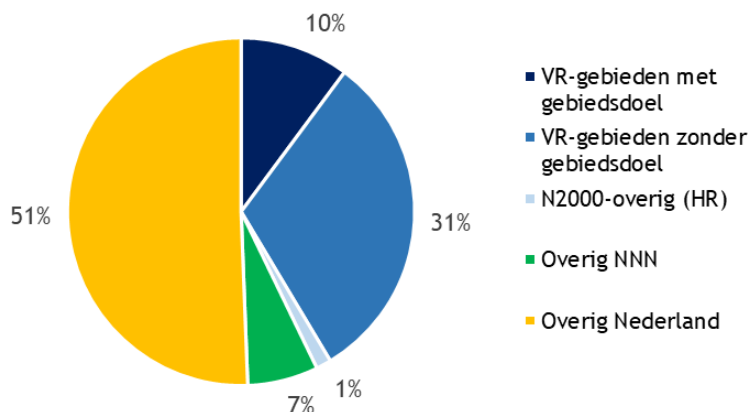
Het advies is om het landelijke doel voor 2050 op een seizoensgemiddelde van 22 vogels te stellen, overeenkomstig de omvang waarbij de soort duurzaam in het leefgebied kan voortbestaan. Dat betekent wel een afwijking van het oude doel vanwege de overgang van een seizoensmaximum naar een seizoensgemiddelde.

IV. Regionale opgave

1. Actueel voorkomen

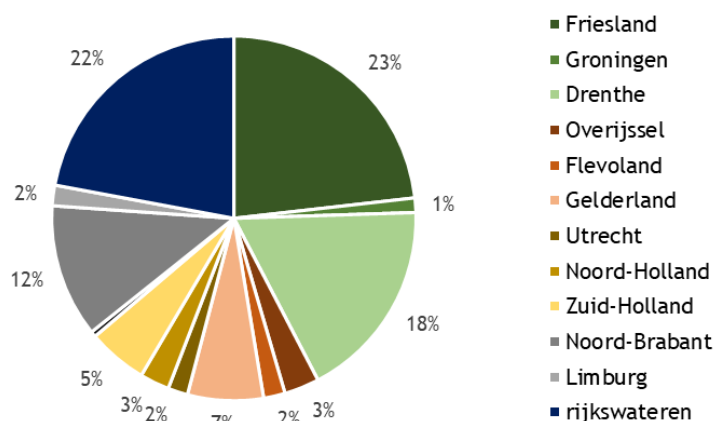
Slechts een beperkt deel van de Visarenden verblijft binnen de Natura 2000 grenzen (ruim 40%) en daarvan maar een kwart in gebieden met gebiedsdoelen voor de Visarend. De helft van alle Visarenden bevindt zich buiten beschermde gebieden (figuur 3).

Figuur 3. Aanwezigheid in de afgelopen zes jaar (2014/15-2019/20) in onder de Vogelrichtlijn aangewezen Natura 2000-gebieden met een instandhoudingsdoel voor de Visarend als niet-broedvogel, de overige vogelrichtlijngebieden, overige Natura 2000-gebieden (habitatrictlijngebieden), overig Natuurnetwerk Nederland (NNN) en overig Nederland (buiten N2000/NNN).

In figuur 4 wordt de verdeling gepresenteerd over de provincies en de rijkswateren. Het provincie-aandeel is exclusief rijkswateren, de aantallen in het rivierengebied worden wel aan de provincies toegekend. Voor deze indeling is gekozen omdat provincies en RWS (rijkswateren) de voortouwnemers voor de beheerplannen zijn. Visarenden pleisteren met name binnen de rijkswateren, in Friesland en in Drenthe.

Figuur 4. Aanwezigheid van de Visarend als niet-broedvogel in de afgelopen zes jaar (2014/15-2019/20) per provincie (exclusief rijkswateren) en in de rijkswateren. De rijkswateren zijn gedefinieerd als het voortouwgebied van RWS.

In tabel 3 is te zien dat voor vogelrichtlijngebieden waarvoor een doel is gesteld voor de Visarend een seizoensmaximum wordt gehanteerd en voor overige gebieden een seizoensgemiddelde. Dat heeft te maken met de in 2006 gemaakte keuze om instandhoudingsdoelen voor de Visarend uit te drukken in de maxima per gebied. Voor de vergelijking tussen gebieden dient naar het percentage te worden gekeken en dan springen twee gebieden er duidelijk uit: Noordwest-Overijssel en de Friese Waddenzee kust. Daarna volgen de Biesbosch, IJsselmeer en de Rijntakken. De hogere aantallen in de Biesbosch hebben ongetwijfeld te maken met de aanwezigheid van een (kleine) broedpopulatie die ook buiten het broedseizoen aanwezig is. Voor overige gebieden kan gesteld worden dat de aantallen doorgaans laag zijn en regelmatig verspreid over alle grote zoetwatergebieden en rivieruiterwaarden in Nederland.

Tabel 3. De belangrijkste gebieden voor de Visarend als niet-broedvogel in de winterseizoenen 2014/15-2019/20 alsmede overige Natura 2000-gebieden met een instandhoudingsdoel (IHD) voor de soort. Het procentueel aandeel in de Nederlandse winterpopulatie is indicatief weergegeven. Functie(s) van het gebied: f (foerageren). Type berekening (waarde): g = seizoensgemiddelde, m = seizoensmaximum. VR = (mede) onder de Vogelrichtlijn aangewezen als Natura 2000-gebied, VR* = VR-gebied met een instandhoudingsdoel voor de Visarend als niet-broedvogel, HR = in het kader van de Habitatrichtlijn aangewezen als Natura 2000-gebied (indien >5%), NNN = Natuurnetwerk Nederland (indien >5%), overig = overig Nederland, rw = rijkswateren (voortouwnemer RWS), IHD = huidig instandhoudingsdoel, - = geen IHD.

Gebied	Status	Regio	Functie (waarde)	Huidige populatie	Aandeel in NL	IHD (vogels)
NW-Overijssel	overig	Ov	f (g)	4	16%	-
Het Bildt	overig	Fr	f (g)	3	12%	-
Biesbosch	VR*/HR	NB	f (m)	11	8%	6
IJsselmeer	VR/HR	rw	f (g)	2	7%	-
Rijntakken	VR/HR	Gl	f (g)	2	7%	-
Veluwerandmeren	VR/HR	rw	f (g)	1	5%	-
Waddenzee	VR/HR	rw	f (g)	1	5%	-
Polders rond Fluessen, Heegermeer en Slotermeer	NNN/overig	Fr	f (g)	1	4%	-
Polders rond Steenberg	overig	NB	f (g)	1	4%	-
Markermeer & IJmeer	VR/HR	rw	f (g)	1	4%	-
Ketelmeer & Vossemeer	VR*	rw	f (m)	3	2%	3
Haringvliet	VR*/HR	rw	f (m)	2	2%	3
De Wieden	VR*/HR	Ov	f (m)	2	2%	2
Krammer-Volkerak	VR*/HR	rw	f (m)	2	1%	2

2. Advies voor regionale opgave voor 2050

Het voorgestelde landelijke doel voor 2050 vormt het uitgangspunt voor de regionale opgaves. De opgave wordt verdeeld naar rato van het aandeel van de regio in de landelijke populatie, tenzij er redenen zijn om daar gemotiveerd van af te wijken. Dat kan door verschillen in regionale trends (makkelijker te realiseren in regio's waar de soort het beter doet), verschil in areaal potentieel leefgebied en/of de nabijheid van bronpopulaties voor herstel. Bij Visarend is er geen reden om af te wijken van de verdeling op basis van het huidige regioaandeel in het landelijke totaal. Omdat er voor de Visarend geen aanvullende landelijke opgave is, is er ook geen aanvullende regionale opgave (tabel 4). In beginsel kan dan worden gestuurd op behoud, waarvoor informatie over de actuele regionale aantallen houvast biedt.

Tabel 4. Voorstel voor opgave (aantal vogels, seizoensgemiddelde) per regio (rijkswateren en provincies exclusief aandeel rijkswateren) van de populatie van de Visarend als niet-broedvogel voor 2050. De rijkswateren zijn gedefinieerd als het voortouwgebied van RWS. Tevens weergegeven zijn de huidige populatieomvang (gemiddeld seizoensgemiddelde), het aandeel binnen Nederland van de huidige populatie en de korte termijntrend. De trend heeft betrekking op de provincies inclusief de rijkswateren. Het huidige aantal vogels per regio is als vertrekpunt gehanteerd bij het voorstel voor de regionale opgaves. n.b. = niet bepaald.

Regio	Huidige populatie (2014/15-2019/20)	Landelijk aandeel regio (2014/15-2019/20)	Trend (2008/09-2019/20)	Voorstel regionale opgave 2050
Friesland	6	23%	matige toename	5
rijkswateren	6	22%	n.b.	5
Drenthe	5	18%	matige toename	4
Noord-Brabant	3	12%	matige toename	3
Gelderland	2	7%	matige toename	2
Zuid-Holland	1	5%	matige toename	1
Noord-Holland	1	3%	matige toename	1
Overijssel	1	3%	matige toename	1
Overige regio's	2	7%	-	behoud eventuele geregeld bezette pleisterplaatsen
Landelijk	27	100%	matige toename	22

V. Prioritering

De Visarend bevindt zich in een GSVI en er zijn voor zover bekend geen belangrijke potentiële conflicten met landelijke doelen of gebiedsdoelen met habitattypen en/of andere soorten. Er is daarmee geen aanleiding om via prioritering in enige vorm bij te sturen.

Literatuur

- BIRDLIFE INTERNATIONAL. 2021. European Red List of Birds. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- KELLER V., HERRANDO S., VOŘÍŠEK P., FRANCH M., KIPSON M., MILANESI P., MARTÍ D., ANTON M., KLVAŇOVÁ A., KALYAKIN M. V., BAUER H.-G. & FOPPEN R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. European Bird Census Council & Lynx Edicions, Barcelona.
- KLAASSEN R.H.G., HAKE M., STRANDBERG R. & ALERSTAM T. 2011. Geographical and temporal flexibility in the response to crosswinds by migrating raptors. *Proceedings of the Royal Society B* 278: 1339-1346.
- VAN KLEUNEN A., VAN ROOMEN M., JANSSEN J.A.M., KUITERS A.T., VAN WINDEN E., BOELE A., SCHMIDT A.M. & VAN VREESWIJK T. 2017. Advies over correcties en bijstellingen van Natura 2000-doelen; Achtergronddocument bij het rapport Advies over de Natura 2000 doelensystematiek en Natura 2000-doelen. Rapport 2779C. Sovon-rapport 2016/27. Wageningen Environmental Research, Wageningen.
- MINISTERIE VAN LNV. 2006. Natura 2000 doelendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.
- ØSTNES J.E., KROGLUND R.T., KLEVEN O. & NYGÅRD T. 2019. Migratory patterns of Ospreys (*Pandion haliaetus*) from central Norway. *Ornis Fennica* 96: 101–111.
- RIJKSWATERSTAAT. 2017. Natura 2000 Beheerplan IJsselmeergebied 2017-2023.
- SCHMIDT-ROTHMUND D., DENNIS R. & SAUROLA P. 2014. The Osprey in the Western Palearctic: Breeding Population Size and Trends in the Early 21st Century. *Journal of Raptor Research* 48: 375-386.
- SOVON. 1987. Atlas van de Nederlandse vogels. SOVON, Arnhem.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2021. Verschenen of verdwenen, ruim een eeuw Nederlandse broedvogels in beweging. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- VOGEL R., FOPPEN R., VAN DEN BREMER L., VAN TURNHOUT C.A.M. & VAN ROOMEN M. 2021. Methodiek voor de bepaling van de staat van instandhouding van vogels. Sovon-rapport 2021/26. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Geraadpleegde websites

- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2022. Visarend. <https://stats.sovon.nl/stats/soort/3010>. Geraadpleegd op 28/01/2022.